

УДК 327,51=161,1(061/068)"+(5-014)

Глебов В. В.

к. істор. наук, доцент,
кафедра міжнародних відносин
факультету міжнародних відносин, політології та соціології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
к. 32, Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65082, Україна
E-mail: gamlet@te.net.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5321-9829>
DOI <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2025.39.1>

Покась М. С.

к. істор. наук,
кафедра міжнародних відносин
факультету міжнародних відносин, політології та соціології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
к. 32, Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65082, Україна
E-mail: mike-pokas@onu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3626-7260>
DOI <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2025.39.1>

ІСТОРІЯ КОНФЛІКТУ СТОСОВНО МОРСЬКИХ КОРДОНІВ У РАЙОНІ АРХІПЕЛАГУ ДЯОЮЙДАО / СЕНКАКУ

Питання кордонів у історичному, географічному та політологічному контекстах є одним з найважливіших у сучасному світі, тому що у умовах міжнародно-політичної турбулентності саме питання врегулювання прикордонних конфліктів, особливо тих, що мають багатосторонній характер, приймає ключовий характер у вирішенні міждержавних конфліктів.

Острови Сенкаку (китайською картографією Дяюйдао) включають в себе п'ять безлюдних островів і три рифи загальною площею близько 6,32 квадратних кілометрів, розташовані в південній частині Східно-Китайського моря, в 175 км на північ від острова Ісігакі, в 190 км на північний схід від острова Тайвань і в 420 км на схід від материкового Китаю. Острови Сенкаку контролюються Японією, а їх право власності оскаржується Китайською Народною Республікою і Республікою Китай. Потенційно цей прикордонний конфлікт може стати *casus belli* у відносинах вищезгаданих держав.

З огляду на еволюцію прикордонної суперечки між Японією та КНР щодо власності на архіпелаг Дяюйдао / Сенкаку, можна виділити чотири основні етапи розвитку конфлікту. З XIV ст. до 60-х років XX ст. через незначність архіпелагу і відсутність розвинутої системи морського права архіпелаг не представляв особливого інтересу і не був каменем спотикання в китайсько-японських відносинах. У 1970–1980-х роках у зв'язку з відкриттям покладів вуглеводнів в регіоні конфлікт розвивався, але не набував серйозних форм, оскільки, з одного боку, США не могли допустити конфлікту між союзниками в рамках протистояння з СРСР, з іншого боку, Пекін не мав реальних можливостей встановити контроль над архіпелагом. У 1990–2000-х роках, після розпаду біполярної системи міжнародних відносин, конфлікт знову загострився, однак, на відміну від попереднього періоду, КНР поступово виходила з орбіти впливу Вашингтону і стримуючим фактором стала скоріше фізична нездатність КНР боротися за архіпелаг силою. У 2010-х роках баланс сил

в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні суттєво змінився, і була спроба сформувати в регіоні дві альтернативні та конкуруючі системи міжнародної безпеки, що призвело до втрати безпеки в регіоні в цілому. Через це поведінка Китаю у цьому конфлікті набуває все більш агресивного характеру.

Ключові слова: Азіатсько-Тихоокеанський регіон, КНР, Японія, Дяюйдао, Сенкаку, територіальні претензії, прикордонний конфлікт, історія міжнародних відносин.

Актуальність теми дослідження. Питання кордонів у історичному, географічному та політологічному контекстах є одним з найважливіших у сучасному світі, тому що у умовах міжнародно-політичної турбулентності саме питання врегулювання прикордонних конфліктів, особливо тих, що мають багатосторонній характер, приймає ключовий характер у вирішенні міждержавних конфліктів.

Острови Сенкаку (китайською картографією Дяюйдао) включають в себе п'ять безлюдних островів і три рифи загальною площею близько 6,32 квадратних кілометрів, розташовані в південній частині Східно-Китайського моря, в 175 км на північ від острова Ісігакі, в 190 км на північний схід від острова Тайвань і в 420 км на схід від материкового Китаю. Острови Сенкаку контролюються Японією, а їх право власності оскаржується Китайською Народною Республікою і Республікою Китай. Потенційно цей прикордонний конфлікт може стати *casus belli* у відносинах вищезгаданих держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вивчення даної проблеми звертались такі вітчизняні дослідники, як Оксана Шилак (Shilak, 2013), та Максим Булик (Bulik, 2014), проте ці публікації присвячені виключно періоду XXI ст., практично ігноруючи історичний аспект проблеми.

Виділення не вирішених раніше частин проблеми. У вітчизняній історіографії, фактично, немає спроб дати оцінку формування конфлікту за архіпелаг Дяюйдао / Сенкаку у XIV–XX ст., дослідники вивчають лише події XXI ст. Саме цю прогалину і повинна заповнити дана стаття.

Мета статті полягає в тому, щоб простежити еволюцію рівня протистояння між учасниками конфлікту, дати періодизацію зростання конфлікту, розглянути роль третіх осіб у процесі ескалації протистояння.

Виклад основного матеріалу. Історично склалося так, що в Китаї за часів китайської династії Мін (1368–1644) і маньчжурської династії Цин (1644–1911) острови Дяюйдао іноді відносили до королівства Рюкю, а потім розглядали просто як «суміжні острови» з Тайванем. Китай в тій чи іншій формі правив Тайванем і, як малося на увазі, «прилеглими до нього островами» з 1281 р. (Pletcher, 2011, р. 520), а королівства Рюкю перебували в васальній залежності від Китаю, відповідно, питання про приналежність островів не виникало.

У 1879 році королівство Рюкю було анексоване Японією, проти чого Китай не заперечував, оскільки в імператорському палаці панувала думка, що хоча королівство Рюкю було «номінальним васалом, воно не було необхідним для оборони Китаю і тому не заслуговувало витратити зусилля на його збереження» (Rossabi, 2014, р. 307).

Тим часом, після створення префектури Окінава в 1879 році Японія почала проявляти інтерес до групи безлюдних островів, розташованих в безпосередній близькості від островів Рюкю. До цього часу архіпелаг залишався безлюдним, в джерелах немає інформації про спроби освоєння цієї території ні з боку Китаю,

ні з боку Японії. Починаючи з 1885 року, японський уряд неодноразово вивчав ці острови і отримував точне підтвердження того, що острови не тільки безлюдні, але і не залишилися і сліду того, що вони перебували під контролем Китаю. Виходячи з цього, 14 січня 1895 року уряд країни офіційно включив острови під назвою архіпелаг Сенкаку до складу Японії відповідно до міжнародного права *terra nullius* («нічийна земля»). З тих пір острови Сенкаку стали «невід'ємною частиною островів Нансей Шото», які були територією Японії (Lohmeyer, 2008).

Поразка Китаю в японсько-китайській війні 1894–1895 років завершилася підписанням 17 квітня 1895 року Сімоносекського мирного договору. Відповідно до пункту «b» статті II цього договору Китай поступився Японії «островом Формоза з усіма островами, що належать до нього або належать йому», а згідно з пунктом «c» тієї ж статті він поступився «архіпелагом Пескадор, тобто всіма островами, що лежать між 119 і 120 градусами східної довготи від Грінвіча і між 23 і 24 градусами північної широти» (Pletcher, 2011, p. 610). У тексті договору не згадуються острови Сенкаку, а китайська делегація ніколи не згадувала про них під час переговорів. У післявоєнний період представники Китаю і Тайваню почали стверджувати, що саме Сенкаку мається на увазі під «острови що належать або прилягають».

У 1943 році на Каїрській конференції було прийнято рішення, що після закінчення війни «... всі території, анексовані Японією у китайців, такі як Маньчжурія, Формоза і Пескадор, будуть повернуті Китайській Республіці» (Pletcher, 2011, p. 612). Після того, як 2 вересня 1945 року Японія підписала беззастережну капітуляцію, 26 жовтня 1945 року китайський уряд оголосив, що Тайвань є її 31-ю провінцією.

Відповідно до Сан-Франциського мирного договору 1951 року Японія відмовилася від усіх прав і титулів на острови Тайвань і Пескадор (Treaty of Peace with Japan). Як і Договір Сімоносекі, Договір Сан-Франциско не містив жодної згадки про острови Сенкаку. Крім того, у договорі не було зазначено, на чий користь була здійснена ця відмова. Пізніше, 12 березня 1964 року, міністр закордонних справ Японії М. Охіра зробив надзвичайно важливу заяву щодо принципової позиції Токіо щодо всіх його «територіальних відмов» за Сан-Франциським договором: «Японія відмовилася від усіх прав і претензій на Тайвань і Пескадори відповідно до статті 2 (b) Мирного договору 1951 року. ... єдине, що турбує Японію в цьому випадку, це те, що вона відмовилася від суверенітету над Тайванем. І проблема, від якої відмовилася Японія, її не стосується. Це питання може бути вирішене союзними державами» (Lohmeyer, 2008).

Що стосується островів Сенкаку, то відповідно до статті 3 Сан-Франциського договору в складі Окінави вони були передані під адміністративний контроль США, які фактично здійснювали його з 7 вересня 1945 року. Відновлення адміністративних прав Японії на Окінаву і всі острови архіпелагу Рюкю, включаючи Сенкаку, відбулося після підписання 17 червня 1971 року американо-японського договору про повернення Окінави.

Таким чином, фактично до кінця 1960-х років право власності на архіпелаг Дяоюй / Сенкаку не оспоровалося, оскільки невелика група незаселених островів не розглядалася як цінний об'єкт.

В кінці 1960-х років почалася активна геологічна розвідка шельфу в Жовтому і Східно-Китайському морях в пошуках нафти. Перші дослідження дали досить

вважаючи результати – за різними оцінками, запаси нафти Східно-Китайського шельфу оцінювалися від 1,5 млрд т до 6 млрд т. (Connors, 2004). Відповідно, Японія, Республіка Корея та Республіка Китай почали відстоювати свої суверенні права на потенційно багатий на нафту та газ шельф. Кожна зі сторін для обґрунтування своїх вимог спиралася на міжнародне право, яке в цілому на той час не давало конкретних відповідей на складні питання розмежування шельфових зон. Більш того, конкуруючі сторони в односторонньому порядку почали робити кроки в бік практичних дій – освоєння шельфової зони.

Такий розвиток подій спонукав адміністрацію Окінави активізувати здійснення суверенітету над Сенкаку. Відповідно, у вересні 1970 року влада Окінави зробила офіційну заяву про входження Сенкаку в адміністративні кордони префектури Окінава. При цьому підкреслювалося, що японська влада готова до розмежування шельфу за принципом «медіанної лінії», і спірні острови можуть стати відправною точкою в цьому випадку. Токіо також виступив з ініціативою створення тристоронньої комісії (Японія, Тайвань, Південна Корея) з розмежування шельфу, перше засідання якої відбулося в листопаді 1970 року в Сеулі (Lohmeyer, 2008).

Така активність не могла пройти повз увагу Пекіна, і 4 грудня 1970 року КНР порушила своє довге мовчання і заявила, що Сенкаку, як і Тайвань в цілому, і морські запаси нафти належать виключно Китаю (Lohmeyer, 2008). Ця заява змінила поточну ситуацію навколо Сенкаку і поклала початок «територіальній сутичці» між Японією, Китаєм і Тайбеєм, яка триває і донині.

Ще однією причиною, яка змусила офіційний Пекін висловити свою позицію, стала підготовка американо-японської угоди про передачу Японії островів Рюкю, в тому числі і Сенкаку. Угода передбачала передачу всіх адміністративних, законодавчих і судових прав Токіо, тим самим вказуючи на визнання Сполученими Штатами юрисдикції Японії над островами Сенкаку (Connors, 2004).

В результаті в 1971–1972 роках, поки Токіо не визнав Пекін єдиним законним представником Китаю, КНР, Японія і Тайвань вступили в «війну заяв», доводячи свої права на суверенітет над островами Сенкаку.

Таким чином, виникнення територіальної суперечки навколо архіпелагу Дзяюй-Сенкаку відноситься до початку 1970-х років і пов'язане в першу чергу не стільки з цінністю самих островів, скільки з навколишньою акваторією і шельфом.

Протягом 1970-х і 1980-х років питання власності на архіпелаг Дзяюй/Сенкаку перебувало «в тіні» глобальних політичних процесів. США будували антирадянську систему безпеки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, в рамках якої розглядали Японію як своєрідний «непотоплюваний авіаносець», а КНР — як потужний інструмент тиску на СРСР. Водночас США розглядали Тайвань як союзника, що дозволяє йому тиснути на КНР у разі непоступливості останньої. Відповідно, серйозний конфлікт між Пекіном, Тайбеєм і Токіо прямо суперечив інтересам Вашингтону, який використовував усі можливі важелі тиску для «заморожування» цього питання. В результаті активність сторін з питання архіпелагу була зведена практично до нуля, вирішення територіальної проблеми воліли відкласти на майбутнє, тим не менш, періодично нагадуючи про існування невирішеної суперечки з боку екстремістських угруповань, які демонстративно дистанціювалися від своїх урядів.

Слід також зазначити, що в цей же період Японія таким же чином відклала на майбутнє вирішення територіальних суперечок з СРСР щодо Південних Курильських островів і з Республікою Корея щодо островів Докдо (Rossabi, 2014). КНР, своєю чергою, перебувала у стані млявого конфлікту з низкою держав через архіпелаг Спратлі, не кажучи вже про тайванське питання. Слід зазначити, що їх учасники, по суті, не мали технічних можливостей для вирішення цих конфліктів силовим шляхом. Тому проблему відклали «до кращих часів».

Новий етап у розвитку конфлікту почався після розпаду біполярної системи міжнародних відносин на початку 1990-х рр. На практиці це означало, що недопущення конфлікту між Пекіном і Токіо за будь-яку ціну перестало бути пріоритетом для США. Разом з тим, військовий потенціал КНР на початку 1990-х років все ще був явно недостатнім для силового вирішення проблеми — китайський флот перебував у жалюгідному стані і був здатний лише захищати узбережжя материкового Китаю, але вже точно не висаджувати десант на спірні острови. Саме тому в арсеналі Пекіна залишалися лише дипломатичні заходи впливу на опонента (Connors, 2004).

Стартовим поштовхом для нового загострення ситуації стало приєднання Китаю та Японії до Конвенції ООН з морського права (у травні та липні 1996 року відповідно). На основі цієї конвенції Японія встановила 200-мильну економічну зону, в яку входила Сенкаку. Китай відреагував дуже різкими заявами високопоставлених дипломатів, що, правда, залишивши лазівку — запропонувавши японській стороні спільне освоєння островів. Проте, не в останню чергу через діяльність праворадикальних угруповань як з Токіо, так і з Тайваню, справа дійшла до ескалації конфлікту, який отримав назву «інцидент-96» (Lohmeyer, 2008).

Незважаючи на те, що інцидент був врегульований зусиллями всіх сторін, Японія мала серйозні побоювання з приводу можливих майбутніх спроб Китаю вирішити питання силовим шляхом. Справа дійшла до звернення Токіо до Вашингтона за роз'ясненнями щодо входження групи Сенкаку в сферу дії нового японсько-американського договору про безпеку як території, що знаходиться під управлінням Японії. Спочатку Державний департамент США відповідав ухильно, і лише після наполегливих прохань японського уряду в листопаді 1997 року виконувач обов'язків міністра оборони США Курт Кемпбелл дав чітку відповідь — «є об'єктом договору» (Lohmeyer, 2008).

КНР і Японія з різних причин були зацікавлені у врегулюванні конфлікту на той момент. Для Токіо характерне небажання загострювати японсько-китайські відносини, в той час як Пекін був орієнтований на вирішення економічних проблем і очевидне небажання серйозно загострювати конфлікт. Більш того, Китай явно не збирався вступати в пряме збройне зіткнення зі США через архіпелаг Дяюйдао в другій половині 1990-х років. Цим можна пояснити тимчасове рішення — підписану в середині листопада 1997 року угоду про створення тимчасової спільно контрольованої морської зони в Східно-Китайському морі. Тоді ж було досягнуто домовленості про продовження переговорів з питань, пов'язаних зі створенням 200-мильної виключної економічної зони між двома країнами (Rossabi, 2014).

До початку 2000-х років КНР значно наросила свій військовий потенціал. Безперервне і швидке економічне зростання і пов'язані з ним великі валютні надходження країни в поєднанні з доступом до передових російських військо-

вих технологій дозволили Пекіну приступити до програми створення так званого «флоту блакитних вод». Також за рахунок масової закупівлі бойових літаків у Російській Федерації та організації ліцензійного виробництва сучасних винищувачів у самій КНР різко посилювалися ВПС НВАК. Баланс сил між Токіо та Пекіном досить різко порушився на користь останнього. Це дало можливість КНР проявити активність у низці зовнішньополітичних напрямів, одним з яких стало питання власності на архіпелаг Дяоюй-Сенкаку.

Разом з тим, протягом 2000–2009 років активність китайської сторони обмежувалася активізацією геологічної розвідки та видобутком газу з морських платформ практично на самому кордоні між китайськими та японськими водами. У той же час, виконуючи роботи, пов'язані з розвідкою газу, Китай жодного разу не перетнув лінію розмежування, встановлену Японією, виходячи з фактичної та юридичної власності на острови Сенкаку (Japan's International Relations, 2007). Тим не менш, підвищена активність КНР у цьому напрямі неабияк поневривала Токіо.

З 2012 року активність Китаю у цій сфері різко зросла. Відчуваючи за собою зростаючу міць китайського флоту, китайські рибалки стали регулярно заходити у прилеглі до архіпелагу води. Їхнє зіткнення з японським прикордонником було лише питанням часу. 7 вересня 2010 року при спробі затримати ще один китайський траулер він просто протаранив японський патрульний корабель. Не бажаючи проявляти слабкість, Японія, звільнивши екіпаж траулера 13 вересня 2010 року, продовжила термін утримання його капітана. Китай зажадав негайного звільнення капітана і компенсації за його затримання, а потім посилив митні процедури для японських компаній, що торгують з ним, і ввів ембарго на експорт до Японії рідкоземельних металів, без яких не може працювати японська електроніка та автомобілебудування. Японія вважала за краще не загострювати конфлікт і 24 вересня звільнила капітана китайського корабля, що було сприйнято як серйозна перемога КНР, а в самій Японії викликало критику уряду з боку націоналістів (Rossabi, 2014).

Незважаючи на запевнення президента США Барака Обами про те, що «прихильність США до оборони Японії незмінна», в районі островів стали з'являтися китайські патрульні кораблі.

З вересня 2012 року конфлікт перейшов у стадію демонстрації сили. 11 вересня 2012 року Токіо купив у приватних власників три з п'яти островів Сенкаку – Уоцурідзіма, Кітакодзіма і Мінамідзіма. Таким чином, майже всі острови Сенкаку перейшли у власність японської держави. Пекін відреагував на це різними протестами і направив китайські військові кораблі в район островів. У самому Китаї відбулися численні антияпонські протести. Демонстранти палили японські прапори, вимагаючи повернення островів до складу КНР, громали японські фабрики і підприємства. Навіть китайська влада була здивована швидкістю, з якою бурхливі протести охопили всю країну. Японська сторона висловила офіційний протест у відповідь на такі дії та зажадала від Китаю забезпечення захисту своїх громадян.

16 вересня 2012 року Китай відновив сезон вилову риби в Східно-Китайському морі, де розташовані острови Сенкаку, і направив тисячі риболовецьких суден на спірні з Японією острови для підтвердження своїх прав на територію. Представник Департаменту рибальства Міністерства сільського господарства повідо-

мив місцевим ЗМІ: «Патрульні катери будуть чергувати цілодобово, в тому числі у водах навколо островів Дяояйдао, захищаючи життя і безпеку рибалок».

20 жовтня 2012 року американський авіаносець «Джордж Вашингтон» був відправлений у Південно-Китайське море. Звичайно, офіційних заяв про цілі і завдання морської експедиції не було. Однак величезна китайська рибальська флотилія так і не досягла островів. Судячи з усього, Пекін все ще не вважав свій військово-морський флот здатним кинути виклик американському флоту. Тим не менш, в грудні 2012 – січні 2013 року в районі островів сталося кілька інцидентів, пов'язаних з появою китайських військових кораблів і літаків в спірній зоні. Водночас японська сторона підтвердила готовність Японії рішуче захищати острови та прилеглий морський простір. У зв'язку з цим Китай не виключив, що сторонам доведеться готуватися до справжньої війни.

В рамках посилення тиску на Японію, у листопаді 2013 року КНР оголосила про створення ідентифікаційної зони протиповітряної оборони, що включає: повітряний простір над архіпелагом Сенкаку. Якби іноземні авіакомпанії виконали вимоги Китаю, претензії Пекіна на острови отримали б певне міжнародне визнання. Однак ідея виявилася, по суті, провальною – китайська ідентифікаційна зона ППО була демонстративно проігнорована не тільки США, але і Японією, Республікою Корея і рядом інших країн Південно-Східної Азії.

Тим часом міжнародна система безпеки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні почала стрімко розвиватися, головним чином під впливом двох ключових тенденцій: зростання китайсько-американської конкуренції та посилення зовнішньополітичних та економічних позицій Китаю. Фактично у 2014 році в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні почали формуватися дві конкуруючі системи безпеки. З одного боку, існує блок держав з побоюваннями щодо можливості територіальної експансії Китаю – Японія, Республіка Корея, Малайзія, В'єтнам, Філіппіни, Австралія і Нова Зеландія – під егідою США, в той час як Барак Обама під час свого турне по Південно-Східній Азії неодноразово заявляв, що США залишаться в Азії, щоб допомогти протистояти зростаючим політичним і економічним апетитам Китаю. З іншого боку, сам Китай намагається побудувати власну регіональну систему безпеки – влітку 2014 року в Шанхаї голова КНР Сі Цзіньпін виступив на пленарному засіданні Наради із взаємодії та заходів зміцнення довіри в Азії та заявив про необхідність створення нової архітектури безпеки в регіоні, яка має бути побудована зусиллями самих азіатських народів, і на завершення запропонував створити Центр швидкого реагування та урядовий форум. По суті, спроба одночасної побудови двох взаємовиключних систем безпеки в одному регіоні може призвести лише до демонтажу безпеки в цьому регіоні як такому.

Так, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні спостерігається загострення протистояння, одним із безпосередніх підсумків якого може стати нове загострення конфлікту довкола архіпелагу Сенкаку. Водночас Китай продовжуватиме тиснути на Японію, але, швидше за все, намагатиметься не доводити справу до ескалації конфлікту. З точки зору раціоналізму Пекіну вигідніше відкласти вирішення цієї територіальної суперечки до того моменту, коли залежність держав регіону від його економічних ресурсів повністю виключає можливість конфронтації. Разом з тим, сплеск націоналізму в самому Китаї і символічне значення островів можуть внести в ситуацію абсолютно ірраціональні мотиви.

Висновки. Отже, з огляду на еволюцію прикордонної суперечки між Японією та КНР щодо власності на архіпелаг Дяоюйдао / Сенкаку, можна виділити чотири основні етапи розвитку конфлікту.

З XIV ст. до 60-х років XX ст. через незначність архіпелагу і відсутність розвинутої системи морського права архіпелаг не представляв особливого інтересу і не був каменем спотикання в китайсько-японських відносинах.

У 1970–1980-х роках у зв'язку з відкриттям покладів вуглеводнів в регіоні конфлікт розвивався, але не набував серйозних форм, оскільки, з одного боку, США не могли допустити конфлікту між союзниками в рамках протистояння з СРСР, з іншого боку, Пекін не мав реальних можливостей встановити контроль над архіпелагом.

У 1990–2000-х роках, після розпаду біполярної системи міжнародних відносин, конфлікт знову загострився, однак, на відміну від попереднього періоду, КНР поступово виходила з орбіти впливу Вашингтону і стримуючим фактором стала скоріше фізична нездатність КНР боротися за архіпелаг силою.

У 2010-х роках баланс сил в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні суттєво змінився, і була спроба сформуванню в регіоні дві альтернативні та конкуруючі системи міжнародної безпеки, що призвело до втрати безпеки в регіоні в цілому. Через це поведінка Китаю у цьому конфлікті набуває все більш агресивного характеру. Разом з тим, КНР наразі не має наміру застосовувати силу для врегулювання конфлікту, оскільки не зацікавлена у прямому збройному протистоянні зі США, а також розраховує на подальшу зміну балансу сил у регіоні на свою користь. Разом з тим, сплеск націоналізму всередині Китаю, а також певна символічна цінність архіпелагу можуть додати певну ірраціональну складову в розвиток подій.

References [Список використаної літератури]

- Bulik, M. (2014). The Senkaku Archipelago (Diaoyu Islands) in the context of Japan-China relations. *Bulletin of Mariupol State University. Series: History. Political Science. Mariupol*, 10, 58–64 [in Ukrainian]. [Булик М.В. Архіпелаг Сенкаку (острови Дяоюйдао) в контексті японо-китайських відносин. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія : зб. наук. пр.* (Маріуполь) 2014. Вип. 10. С. 58–64]
- Connors, M. (2004). *The New Global Politics of the Asia-Pacific*. London: Routledge [in English]. [Connors M. *The New Global Politics of the Asia-Pacific*. London: Routledge, 2004].
- Japan's International Relations. Politics, Economics and Security. (2007). Ed. by G. Hook. London: Routledge [in English]. [Japan's International Relations. Politics, Economics and Security. / Ed. by G. Hook. London: Routledge, 2007].
- Lohmeyer, M. (2008). *The Diaoyu / Senkaku Islands Dispute*. University of Canterbury [in English]. [Lohmeyer M. *The Diaoyu / Senkaku Islands Dispute*. University of Canterbury, 2008].
- Pletcher, K. (2011). *The history of China*. New York: Britannica Educational Publishing [in English]. [Pletcher K. *The history of China*. New York: Britannica Educational Publishing, 2011].
- Rossabi, M. (2014). *A history of China*. Oxford, Blackwell Publishing. [In English]. [Rossabi M. *A history of China*. Oxford, Blackwell Publishing, 2014.]
- Shilak.O. (2013). The confrontation between Japan and China over the Senkaku Islands. *International relations and tourism: present and retrospective*. Lutsk, 3, 47–51 [in Ukrainian]. [Шилак О. Протистояння Японії та Китаю за острови Сенкаку. *Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива*. (Луцьк) 2013. № 3. С. 47–51].
- Treaty of Peace with Japan (1951). [in English]. [Treaty of Peace with Japan (1951). URL: <http://www.taiwandocuments.org/sanfrancisco01.htm>. (дата звернення 30.01.2025)].

Стаття надійшла до редакції 28.02.2025

Glebov V. V., Pokas M. S.

Department of International Relations

Odesa I. I. Mechnikov National University

r. 32, French blv., 24/26, Odesa, 65058, Ukraine

HISTORY OF THE CONFLICT OVER MARITIME BORDERS IN THE DIAOYU / SENKAKU ARCHIPELAGO

Summary

The issue of borders in historical, geographical and political contexts is one of the most important in the modern world, because in conditions of international political turbulence, the issue of settling border conflicts, especially those of a multilateral nature, takes on a key role in resolving interstate conflicts.

The Senkaku Islands (Diaoyu in Chinese cartography) include five uninhabited islands and three reefs with a total area of about 6.32 square kilometers, located in the southern part of the East China Sea, 175 km north of Ishigaki Island, 190 km northeast of Taiwan Island and 420 km east of mainland China. The Senkaku Islands are controlled by Japan, and their ownership is disputed by the People's Republic of China and the Republic of China. Potentially, this border conflict could become a *casus belli* in the relations of the above-mentioned states.

Considering the evolution of the border dispute between Japan and the PRC over the ownership of the Diaoyu/Senkaku archipelago, four main stages of the conflict can be distinguished. From the 14th century to the 1960s, due to the insignificance of the archipelago and the lack of a developed system of maritime law, the archipelago was not of particular interest and was not a stumbling block in Sino-Japanese relations. In the 1970s and 1980s, due to the discovery of hydrocarbon deposits in the region, the conflict developed, but did not take serious forms, since, on the one hand, the United States could not allow a conflict between allies within the framework of the confrontation with the USSR, on the other hand, Beijing did not have a real opportunity to establish control over the archipelago. In the 1990s and 2000s, after the collapse of the bipolar system of international relations, the conflict escalated again, however, unlike the previous period, the PRC gradually moved out of Washington's orbit of influence and the physical inability of the PRC to fight for the archipelago by force became a deterrent factor. In the 2010s, the balance of power in the Asia-Pacific region changed significantly, and there was an attempt to form two alternative and competing systems of international security in the region, which led to a loss of security in the region as a whole. Because of this, China's behavior in this conflict is becoming increasingly aggressive.

Key words: Asia-Pacific region, PRC, Japan, Diaoyu, Senkaku, territorial claims, border conflict, history of international relations.